הִלְכוֹת תְּפִלִּין סִימָן כה כו

ה בֵּית יוֹסֵף (שם).
ו שָׁם בְּבֵית יוֹסֵף.

ספר המוסר פרק ד' (ד"ה וסח המפלין)). ה**וּבְיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לְחַלְּצָם** (נז) **עַד שֶׁיַּחֲזִירוּ סֵפֶר תּוֹרָה** (נח) **וְיַנִּיחוּהוּ** (כמ) **בַּהֵיכָל.** הַגָּהּ: וְהַיְנוּ בְּמָקוֹם שֶׁמַּכְנִיסִים הַתּוֹרָה לְאַחַר הַקְּרִיאָה, אֵין לְחַלְּצָם רַק כְּמוֹ בְּשְׁאָר יָמִים (דברי עצמו). ו**בְּיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ, חוֹלְצִים אוֹתָם קֹדֶם תְּפִלַּת** (כנ) [כב] (נט) **מוּסָף.** הַגָּהּ: (ס) וְהוּא הַדִּין בְּחֹל הַמּוֹעֵד. וְדַוְקָא בְּמָקוֹם שֶׁאוֹמְרִים בְּמוּסָף (כג) (סא) קְדֻשַּׁת כֶּתֶר, מִיהוּ נוֹהֲגִים לְסַלְּקָם קֹדֶם מוּסָף (סב) בְּכָל מָקוֹם (בית יוסף (ד"ה כתבו הגהות)):

כו דִּין מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תְּפִלָּה אַחַת. ובו ב' סְעִיפִים:

א מנחות ל"ח (ע"א).

א א**אִם אֵין לוֹ אֶלָּא תְּפִלָּה אַחַת, * מֵניחַ אוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ, שֶׁכָּל אַחַת מִצְוָה בְּפְנֵי עַצְמָהּ.**

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

הַבְּרָכוֹת מַהֲאָבְּע וּשְׁתַּיִם אוֹ שֵׁשׁ בְּרִיכוֹת מַהֲרוֹעַ, וְיָסִיר שֶׁל רֹאשׁ, וְאַחַר כָּךְ שֶׁל יָד יַחֲלֹץ מְיַשֵּׁב, וְהַשְּׁלִישִׁית יְהֵיהּ עָלָיו עַד שֶׁיָּסִיר הַתְּפִלִּין. עַיֵּן שָׁם: **[כב] מוּסָף.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. וְכָתְבוּ בְּשֵׁם הָאֲרי"ז זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אַחַר קְדִישׁ שֶׁל חֲזָרַת סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבַּהֵיכָל, וְהַיְנוּ כְּפִי מִנְהָגָם לְהַחֲזִיר הַסֵּפֶר תּוֹרָה אַחֲרֵי אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן כְּמְבֹאָר בְּסִימָן תכ"ג (ס"ג) עַיֵּן שָׁם וְכֵן נוֹהֲגִין, וּדְלא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּתְשׁוּבוֹת מִנְחַם עֲזָרִיה סִימָן ק"ח לַחֲלֹץ אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב הַפְּרִי חָדָשׁ סִימָן תכ"ג (ס"ד) שֶׁאִם הַשַּׁעָה דְּחוּקָה שֶׁאֵינוֹ מַסְפִּיק לַחֲלֹץ הַתְּפִלִּין יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָם לְצַד אַחֵר, וְחָשִׁיב כְּמֻנָּחִים בְּכִיסָם כו'. וְנִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת לְעִנְיָן זֶה, כְּגוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד לִבּוֹשׁ בְּתְפִלִּין וְהַצִּבּוּר כְּבָר הִתְחִילוּ קְדֻשַּׁת כֶּתֶר, שָׁאֵין שְׁהוּת לַחֲלֹץ, שְׁכֵמוֹ רָגַע שֶׁיִּאָחֵר יַשְׁלִימוּ לוֹמַר הַקְּדֻשָּׁה. וְכָתַב עוֹד מִי שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבַת חֲזָרַת מוּסָף וְחָזַר לְהָנִיחַ תְּפִלִּין, וְהָלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁצָּרִיךְ לֹא הִתְפַּלֵּל מוּסָף, דַּעְתִּי נוֹטָה שֶׁיִּכּוֹל לוֹמַר כֶּתֶר עִמָּהֶם, וּמַחֲזִיק בְּרָכָה (ס"ק יד) כָּתַב שֶׁנִּרְאֶה לוֹ שֶׁיִּסְלַק הַתְּפִלִּין וְיֹאמַר כֶּתֶר. וְכָתַב בְּשַׁלְמֵי חגיגה (דין חליצת התפילין ס"ב) מִדְּלֹא אָמַר אִסּוּר עַד שֶׁיְּסַלְּקֵם, שְׁמַע מִנַּהּ דְּדַוְקָא לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לוֹ לְסַלְּקָם אֲבָל אִם הָיָה עָסוּק בְּלִמּוּדוֹ וְלֹא אַדַּעְתֵּיהּ וּכְשֶׁהִתְחִילוּ הַצִּבּוּר הַקְּדֻשָּׁה נִגְעַר מִמַּשְׁנָתוֹ וְשָׁמְעָה אָזְנוֹ וְאֵין שְׁהוּת לַחֲלֹץ, בְּהָא אָזִיל וּמוֹדֶה לְהַפְּרִי חָדָשׁ דְּעוֹנָה כֶּתֶר עִמָּהֶם, עַיֵּן שָׁם. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּבֵאֵר הַיטֵב בְּשֵׁם הָרַמַ"ע עַיֵּן שָׁם בְּסִימָן ק"ח שֶׁכָּתַב שֶׁהַמְּנִיחִין תְּפִלִּין בְּמִנְחָה יְנִיחוּ גַּם כֵּן בְּמִנְחַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁעוֹלָה וְיוֹרֶדֶת אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף וְלָכֵן יָכוֹל לְלַכְלֵךְ כָּל הַיּוֹם, וּבְמַחֲזִיק בְּרָכָה (ס"ק יג) כָּתַב שֶׁכֵּן נוֹהֲגִים וּדְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאוֹר צַדִּיקִים (סי' ט ס"ח) בְּשֵׁם מוֹרֵנוּ הָרַב חַיִּים וִיטָאל שֶׁאֵין כֵּן דַּעְתּוֹ. וְכֵן מְבֹאָר מִדִּבְרֵי הַפְּרִי חָדָשׁ דִּלְעֵיל שֶׁאַחַר מוּסָף יָכוֹל לְלַכְלֵךְ. וְעַיֵּן בְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל סִימָן קי"ב בְּעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְחַלְּצָן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבְחֹל הַמּוֹעֵד אַף בְּמוּסָף, וְכָתַב שָׁם שֶׁהַלִּבּוּשׁ (סי"ג) וְהֶרְדֵּפַ"ז (ח"ד סי' א קנא) נָתְנוּ טַעַם שֶׁיֵּשׁ לְחַלְּצָם בְּמוּסָף, עַיֵּן שָׁם:

בֵּאֵר הַיטֵב

קְדִישִׁים, עַיֵּן בְּמַסֶּכֶת מַשָּׁה (סי' כב) וּבְשֶׁלָּ"ה (מסכת חולין תורה אור אות ח) וּבְעוֹלַת תָּמִיד (ס"ק כב): **(כמ) בַּהֵיכָל.** סִימָן לַדָּבָר 'וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וה' בְּרֹאשָׁם' (מיכה ב יג). וְהַחוֹלֵץ קוֹדֵם לָכֵן, לֹא יַחֲלֹץ בִּפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא יְסַלֵּק לְצִדָּדִין. מַשָּׁה מֹשֶׁה (סי' כה) רַשַּׁ"ל מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ק כט): **(כנ) מוּסָף.** אַחַר חֲזָרַת סֵפֶר תּוֹרָה בַּהֵיכָל. וּבְחֹל הַמּוֹעֵד יֵשׁ לְחַלְּצָן קֹדֶם הַהַלֵּל, וְהַשְּׁלִישִׁי צִבּוּר אַחַר הַהַלֵּל. וּבְחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל סְכוֹת אַף הַשְּׁלִישִׁי צִבּוּר קֹדֶם הַהַלֵּל. מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ק לא) עַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י אות ח). הַנּוֹהֲגִין לִלְבּשׁ כָּל הַיּוֹם, יַחֲזֹר וְילְבּשׁ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף, אֲבָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד לֹא יְנִיחֵם לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ בְּמִנְחָה. תְּרַמַ"ע (סי' קח): **(כג) קְדֻשַּׁת כֶּתֶר.** פֵּרוּשׁ, בְּמָקוֹם שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים נְקַדֵּשׁ בְּמוּסָף, אוֹמְרִים בְּקָצָת מִדְּיוֹת כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ, לָכֵן אֵין רָאוּי לְהְיוֹת כֶּתֶר שֶׁל תְּפִלִּין עָלָיו. וְכָתַב טַ"ז (ס"ק טז) דְּהַנּוֹהֵג כֵּן שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ בְּמוּסָף אֵין לוֹ עָלָיו תְּלוּנָה, מַאַחַר שֶׁאֵין אָנוּ אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ, וְשָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם גָּדוֹל אֶחָד שֶׁלֹּא הָיָה חוֹלְצָם בְּמוּסָף, עַיֵּן שָׁם:

בְּאוּר הֲלָכָה

וְדַע דְּמִשְּׁמַע מִדִּבְרֵי הָאַחֲרוֹנִים דְּדַוְקָא אִם הָתַר מַצְמָהּ, שֶׁנִּתְרַפֶּה הַקֶּשֶׁר מֵאֵילָיו, אֲבָל אִם הִתִּירוּ בְּיָדִים וְחָזַר וְתִקְּנוֹ, לְדַעַת הָרַמַ"א לְעִיל (ס"ב) **בְּהֶזֵּיזָן, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בָּזֶה בְּכָל גַּוְנַי. נִסְתַּפְּקְתִּי אִם פֶּתַח הַתְּפִלִּין כְּדִי לִבְדֹּק הַפָּרָשִׁיוֹת וְנִמְצְאוּ כְּשֵׁרִים, וְהִנִּיחָן בְּתוֹכוֹ וְתָרַן כַּדִּין, דְּאִפְשָׁר דְּצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁמַּנִּיחָן לִכּוֹלֵי עָלְמָא אַף דְּהָיָה דַּעְתּוֹ בְּשָׁעַת חֲלִיצָתָן לַחֲזֹר וּלְהַנִּיחָן כְּשֶׁיִּמְצְאוּ כְּשֵׁרִים, מִשּׁוּם דְּכְאִמְצַע נִתְבַּטֵּל מִינַּיְיהוּ שֵׁם תְּפִלִּין, רַק פָּרָשִׁיוֹת וּבָתִּים, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהַתֵּר הַקֶּשֶׁר אוֹ נִפְסַק, דְּהָתָם בְּלִי רְצוּעוֹת גַּם כֵּן שֵׁם תְּפִלִּין עֲלֵיהֶם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה. וּכְעַיִן זֶה יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק לְעִנְיַן צִיצִית, דְּזֶה פָּשׁוּט אִם מָצָא בְּטַלִּיתוֹ כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ שֶׁאַחַת מִצִּיצִיּוֹתָיו פְּסוּלִין מִן הַדִּין וְתִקְּנוֹ, צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ כְּשֶׁלּוֹבְשׁוֹ, דְּדָמֵי מַמָּשׁ לָהָא דְּנִפְסַק הַקֶּשֶׁר אַחַר גְּמַר קִיּוּם הַמִּצְוָה, וְכֵן מָצָאתִי בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים** (דין מי החייבים בציצית ס"ד), **אַךְ אִם מִן הַדִּין הֵם כְּשֵׁרִים אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה לְפַשֵּׁט הַטַּלִּית כְּדֵי לְהַשִּׁיל בּוֹ צִיצִית אֲחֵרִים מֵהֶדְּרִים וְלַחֲזֹר וּלְלָבְשׁוֹ מִיָּד, לְכוֹרְכָה נִרְאֶה דְּזֶה נִקְרָא חֲלָצוֹ מַדְּעָתּוֹ עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִית** וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ח' סָעִיף י"ד בְּהַגָּ"ה. **אַךְ יֵשׁ לִדְחוֹת,** דְּשָׁם נִשְׁאַר הַטַּלִּית עִם הַצִּיצִית בְּשְׁלֵמוּתוֹ וְלֹא נִתְבַּטֵּל מִינַּיְיהוּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה דְּנִתְבַּטֵּל בֵּינְתַיִם מִן הַבֶּגֶד מִצְוַת צִיצִית אֶפְשָׁר דְּצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ שְׁנִית לְכוֹלֵי עָלְמָא. **וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַה דְּמִבֹּאָר בְּאֲרֻצוֹת הַחַיִּים** לְעִיל בְּסִימָן ח' (לב הארץ סט"ו) **דְּאִם נִפְסְקוּ הַצִּיצִית אַחַר הַבְּרָכָה קֹדֶם הַלְבִישָׁה וּמַשִּׁיל בּוֹ צִיצִית אֲחֵרִים, דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ,** דְּשָׁם הֲלֹא הָיָה קֹדֶם קִיּוּם הַמִּצְוָה וְכִמְבֹאָר בְּסִי"ז סָעִיף קָטָן י"ב דְּמִשָּׁם לָמַד אֶת דִּינוֹ מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה. **וְצָרִיךְ עִיּוּן בְּכָל זֶה:**

א * מֵניחַ אוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ וכו'. אֲפִלּוּ אִם הִיא רַק שֶׁל רֹאשׁ לְבַד, וְלֹא יְחוּשׁ לְמַה שֶּׁאָמְרוּ כָּל זְמַן שֶׁבִּיָּדוֹ יִהְיוּ שְׁתַּיִם. **וְגַם אֲפִלּוּ בְּצַעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה מֻתָּר לוֹ לִלְבֹּשׁ אַחַת,** וְלֹא יְחוּשׁ לְמַה שֶּׁאוֹמֵר אַחַר כָּךְ בְּצַעְמוֹ בְּקְרִיאַת שְׁמַע 'וּקְשַׁרְתָּם' וְגוֹ' וְהוּא אֵינוֹ מְקַיֵּם, דְּכָל זֶה דַּוְקָא אִם יֵשׁ לוֹ שֶׁיְּכוֹל לְהַנִּיחָם מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה. **וְאִם הוּא מְצֻפֶּה שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר הַזְּמַן קְרִיאַת שְׁמַע, אִם הוּא אִישׁ שְׁדַרְכּוֹ לִלְבֹּשׁ תְּפִלִּין רַק בִּזְמַן הַקְּרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וְהוּא רוֹצֶה עַתָּה לְלָבְשָׁם וּלְהִתְפַּלֵּל בָּהֶם, בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ הַשְּׁנִיָּה וְלֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע (וּתְפִלִּין) [וְיִתְפַּלֵּל] בְּתְפִלָּה אַחַת כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַר הַזְּמַן קְרִיאַת שְׁמַע. אֲבָל אִם דַּרְכּוֹ לִלְבֹּשׁ תְּפִלִּין אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע,** אֵין נָכוֹן לְהְיוֹת אָז כֶּתֶר שֶׁל תְּפִלִּין עָלָיו וַאֲפִלּוּ בְּצַעַת תְּפִלַּת הַלַּחַשׁ. וּפְשׁוּט דְּאִם שָׁכַח וְהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בָּהֶם לֹא יַחֲלֹצֵם בְּאֶמְצַע, דְּאֵינוֹ רַק מִנְהָגָא: **(סב) בְּכָל מָקוֹם.** וְהַטַּ"ז (ס"ק טו) כָּתַב [ג]דְּהַנּוֹהֵג שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ בְּמוּסָף אֵין עָלָיו תְּלוּנָה מַאַחַר שֶׁאֵין אָנוּ אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ, וְשָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם גָּדוֹל אֶחָד שֶׁלֹּא הָיָה חוֹלְצָם בְּמוּסָף. אַךְ הַמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר (פמ) בְּוַדַּאי לֹא יַשְׁנֶה מִנְהָגָא דְּצִבּוּרָא:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(עג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ל) בְּשֵׁם הַנְּגִינוֹת (שער הכוונות דרושי ראש חודש): **(עד) מָגֵן אַבְרָהָם** לְקַמָּן בְּסִימָן ל"א (סק"ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **(עה) בְּאֵר הַיטֵב** (ס"ק כב): **(עו) פְּשׁוּט:** לְקַמָּן בְּסִימָן תכ"ג (סק"ד) וּכְדִפַרֵשְׁתִּי דְּלֹא פְלִינִי: **(עח) מָגֵן אַבְרָהָם** (ס"ק לא) וְעַ"ז **(עח) פְּשׁוּט:**

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] בשו"ע הרב (סמ"א) כתב שחולצן קודם תפילת מוסף אחר קדושת 'ובא לציון'. ובסידור (סדר ראש חודש) כתב: קודם הקדיש. **ב]** ובשו"ע הרב (סמ"א) כתב כהרמ"א.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

[ב]וְהוּא הַדִּין אִם יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּיהֶם, * [ג]וְיֵשׁ לוֹ (ט) (א) שׁוּם אֹנֶס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָנִיחַ אֶלָּא אַחַת, מַנִּיחַ אוֹתָהּ שֶׁיִּכּוֹל: **ב** [ד]אִם אֵינוֹ מַנִּיחַ אֶלָּא שֶׁל רֹאשׁ לְבַד, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין לְבַד. הַגָּהָה: (ב) [ה]וּלְדִידָן דְּנוֹהֲגִים לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם שְׁתֵּי בְּרָכוֹת, מְבָרֵךְ עַל שֶׁל רֹאשׁ לְבַד שְׁתֵּי בְּרָכוֹת, וְאִם מַנִּיחַ שֶׁל יָד לְבַד (ג) מְבָרֵךְ לְהָנִיחַ לְבַד (טור):

כז מְקוֹם הֲנָחָתָן וְאֹפֶן הֲנָחָתָן. וּבוֹ י״א סְעִיפִים:

א [א]מְקוֹם הֲנָחָתָן, שֶׁל יָד בִּזְרוֹעַ (ט) [א] (א) שְׂמאל, (ב) * בְּבָשָׂר הַתְּפוּחַ שֶׁבָּעָצֶם [ב]שֶׁבֵּין (ב) (ג) הַקּוּבָּד״וֹ וּבֵית הַשָּׁחִי, [ג]וְיָשָׁה הַתְּפִלָּה מְעַט לְצַד הַגּוּף בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיִּלְכֹּף זְרוֹעוֹ לְמַטָּה יִהְיוּ כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וְנִמְצָא מְקֻיָּם 'וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבָבֶךָ' (דברים ו ו). הַגָּהָה: וְצָרִיךְ לְהָנִיחַ (ד) * בְּרֹאשׁ הָעֶצֶם הַסָּמוּךְ (ג) [ג] לַקּוּבָּד״וֹ,

א [א]מקום הניחתן של יד בזרוע (ט) [א] (א) שמאל, (ב) * [ב]שבין (ב) (ג) הקובד״ו ובית השחי, [ג]ויהא התפלה מעט לצד הגוף בענין שכשילכף זרועו למטה יהיו כנגד לבו, ונמצא מקיים 'והיו הדברים האלה על לבבך' (דברים ו ו). הגהה: וצריך להניח (ד) * בראש העצם הסמוך (ג) [ג] לקובד״ו,

א מנחות ל״ו (ע״ב) ל״ז (ע״א). **ב** סמ״ק (מצוה קנג). **ג** מנחות ל״ז (ע״ב).

ב שם מ״ד (ע״א) סְבָרָא בְּחָרָא דְּרַב חִסְדָּא. **ג** הָרא״ש (הלכות קטנות תפילין סי׳ טו). **ד** רַשׁ״י (מנחות לו. ד״ה סח) וְהָרִי״ף (הלכות קטנות תפילין ח.) וְהָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ד׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין (ה״ד).

בְּאֵר הֵיטֵב

א (ט) **שׁוּם אֹנֶס.** כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְצֵאת לַדֶּרֶךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַכֵּב לְהָנִיחַ שֶׁל יָד מַנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ לְבַד, כֵּן כָּתַב הָרֹא״שׁ (הלכות קטנות תפילין סי׳ טו) וְעַיֵּן מֵגֵן אַבְרָהָם (סק״א):

א (ט) **שְׂמאל.** וְאִם הִנִּיחוֹ בִּימִינוֹ, אֲפִלּוּ בְּדֵיעֲבַד לֹא יָצָא. חוּט הַשָּׁנִי סִימָן כ״ח: (ב) הַגָּהוֹת אַשֵּׁרִי עַלְגְּבוּגִי״ן: (ג) **לַקּוּבָּד״וֹ.** בְּלִשּׁוֹן אַשְׁכְּנַז עַלְגְּבוּגִי״ן: (ד) וְיֵשׁ לְהָנִיחַ הַתְּפִלִּין עַל

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) **שׁוּם אֹנֶס.** כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכָּה בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְרוֹעוֹ אוֹ (ט) שֶׁהוּא צָרִיךְ לָצֵאת לַדֶּרֶךְ וְאֵין הַשַּׁיָּרָא מַמְתֶּנֶת עָלָיו עַד שֶׁיָּנִיחַ שְׁתֵּיהֶם, מַנִּיחַ אוֹתָהּ שֶׁיָּכוֹל. וְהֵי מַנֵּיהוּ עֲדִיפָא לְעִנְיַן הֲנָחָה, (ב) [א]יֵשׁ אוֹמְרִים דְּיוֹתֵר טוֹב שֶׁיָּנִיחַ שֶׁל רֹאשׁ לְבַד דְּקְדֻשָּׁתוֹ חֲמוּרָה, (ג) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּנִיחַ לְעֵת עַתָּה הַשֶּׁל יָד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁנֶה הַסֵּדֶר שֶׁבַּתּוֹרָה. (ד) בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁיְּהֶיהָ יָכוֹל אַחַר כָּךְ לְהָנִיחַ בְּדֶרֶךְ הַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה, אֲבָל אִם אַחַר כָּךְ לֹא יוּכַל לְהָנִיחַ הַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה, יָנִיחַ הַשֶּׁל יָד וְהַשֶּׁל רֹאשׁ קֹדֶם הֲלִיכָתוֹ מִבֵּיתוֹ, דְּמִשּׁוּם אִחוּר דַּרְכּוֹ לֹא הִתִּירוּ לוֹ לְבַטֵּל מִמִּצְוַת תְּפִלִּין: **ב** (ב) [ב]וּלְדִידָן דְּנוֹהֲגִין וְכוּ'. כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּ בְּסִימָן כ״ה בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ל״א עַיֵּן שָׁם: (ג) מְבָרֵךְ לְהָנִיחַ. עַיֵּן בְּפִרְי מְגַדִּים (א״א סק״א) שֶׁהֵבִיא עוֹד פּוֹסְקִים דְּסָבְרִי לְהוּ דְּאַף עַל שֶׁל יָד לְבַד נַמִּי מְבָרֵךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת. וְלַהֲלָכָה הִסְכִּימוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל שֶׁל יָד אֶלָּא לְהָנִיחַ לְבַד, (ה) דִּבְלָאו הָכִי הַרְבֵּה רִאשׁוֹנִים סְבִירָא לְהוּ דְּאָפְלוּ עַל שְׁתֵּיהֶן נַמִּי אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא אַחַת. אִם (ו) הִנִּיחַ שְׁתֵּיהֶן וְלֹא בֵּרַךְ, דְּהַדִּין הוּא דְּיָכוֹל בְּכָל זְמַן שֶׁהַן עָלָיו עֲדַיִן, אִם הִקְדִּים בְּרָכַת שֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ שֶׁל יָד אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָפְלוּ הִנִּיחַ שֶׁל יָד וְלֹא בֵּרַךְ, יְבָרֵךְ עָלָיו קֹדֶם הֲנָחַת שֶׁל רֹאשׁ:

א (א) **שְׂמאל.** מְדִכְתִיב (שמות יג טז) 'וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶךָ', בְּהֵ״א, פְּרוּשׁ יָד כְּהֶה, דְּהַיְנוּ הַשְּׂמאל שֶׁהִיא חַשָּׁה וְכֵהָה. וְעוֹד דָּרְשׁוּ (מנחות לו.) מְדִכְתִיב (דברים ו ח־ט) 'וּקְשַׁרְתָּם' 'וְכָתַבְתָּם' מַה כְּתִיבָה בִּימִין, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם, אַף קְשִׁירָה בִּימִין, וְכֵיוָן דִּקְשִׁירָה בִּימִין מִמֵּילָא הֲנָחָה בִּשְׂמאל. וְאִם הִנִּיחוֹ בִּימִין, אַף בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא [אַחֲרוֹנִים]: (ב) **בְּבָשָׂר הַתְּפוּחַ.** הַמָּקוֹם הַנִּקְרָא קִבֻּרַת בִּלְשׁוֹן חֲז״ל, וְהוּא לְעִכּוּבָא דִּכְלָפִינַן לָזֶה בַּגְּמָרָא (שם) מִקְרָא: (ג) **הַקּוּבָּד״וֹ.** הַנִּקְרָא עַלְגְּבוּגִי״ן: (ד) **בְּרֹאשׁ הָעֶצֶם.** אֵין רְצוֹנוֹ לוֹמַר רֹאשׁ הָעֶצֶם מַמָּשׁ, דְּהָתָם עֲדַיִן נָמוּךְ הַבָּשָׂר, וְעַד שֶׁיִּתְחִיל לִהְיוֹת גְּבוֹהַּ (ט) אֵין מָקוֹם תְּפִלִּין, דְּאֵין עַל זֶה שֵׁם קִבֻּרַת, אֶלָּא רְצוֹנוֹ לוֹמַר בִּגְבַהּ הַבָּשָׂר שֶׁבָּעֶצֶם, וְלֹא בָּא הָרַמ״א בָּזֶה לְחַדֵּשׁ שׁוּם דָּבָר רַק בְּמַה שֶּׁסַּיִּם אֲבָל לֹא בַּחֲצִי הָעֶצֶם שֶׁמְּמוּךְ לַשָּׁחִי, וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר (ג) אַף שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲדַיִן מְקֻצָּת בָּשָׂר תָּפוּחַ. וְגַם דַּעַת הַמְחַבֵּר הוּא כֵּן דְּדַוְקָא מֵחֲצִי הָעֶצֶם וּלְמַטָּה כְּדִמּוּכָח בְּסָעִיף ז׳, וּמַה שֶּׁכָּתַב הַמְחַבֵּר מִתְּחִלָּה בְּבָשָׂר הַתְּפוּחַ שֶׁבָּעֶצֶם, עַל כָּרְחָךְ גַּם כֵּן דְּכַוָּנָתוֹ מֵחֲצִי הָעֶצֶם וּלְמַטָּה. וְהַגְּרַ״א בְּבֵאוּרוֹ הִסְכִּים לְדִינָא [ג]דְּכָל מָקוֹם הַקִּבֻּרַת כָּשֵׁר לְהָנִיחַ בּוֹ תְּפִלִּין, וְכֵן מַשְׁמַע בְּפִרְישָׁה (אות ג). וְעַל כָּל פָּנִים (ד) לְמַטָּה מִמָּקוֹם הַקִּבֻּרַת פָּסוּל לְכֻלֵּי עָלְמָא, עַל כֵּן נָכוֹן לְמְנוֹעַ מִלְּהָנִיחַ תְּפִלִּין גְּדוֹלִים, כִּי עַל פִּי הָרֹב מְצוּי בִּתְפִלִּין גְּדוֹלִים שֶׁסּוֹף הַקְּצִיצָה מַגַּחַת לְמַטָּה מִמָּקוֹם הַקִּבֻּרַת, אִם לֹא שֶׁיְּקַשְּׁרָם לְכַתְּחִלָּה בַּחֲצִי הָעֶצֶם הָעֶלְיוֹן, וְגַם זֶה לֹא נָכוֹן לְהָקֵל לְכַתְּחִלָּה בָּזֶה, אַחֲרֵי דְּדַעַת הַמְחַבֵּר וְרַמ״א לְהַחְמִיר בָּזֶה. אַךְ אִם אֵין לוֹ כִּי אִם תְּפִלִּין גְּדוֹלִים, טוֹב יוֹתֵר שֶׁיְּקַשְּׁרָם בַּחֲצִי הָעֶצֶם הָעֶלְיוֹן בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [א] **שְׂמאל.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וּבְבֵית יַעֲקֹב סִימָן קמ״ט בְּסוֹף, מְצַדֵּד לוֹמַר דְּיֵצֵא, וְלֹא מְחֻוַּר. וּמַה שֶּׁכָּתַב מִבַּעַל הָעִטּוּר (הלכות תפילין ח״ב נט ע״ב) שֶׁהֵבִיא הַבַּיִת יוֹסֵף בְּסִימָן תרנ״א (ד״ה ומ״ש אחרוג) אֵין רְאָיָה, דְּהָתָם בְּאֹשֶׁר קָאֵי. וְעַיֵּן לְקַמָּן סָעִיף קָטָן י״א שֵׁם עַיֵּן שָׁם: [ג] **לַקּוּבָּד״וֹ.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּמֵגֵן אַבְרָהָם סָעִיף קָטָן ב׳, וְכַוָּנַת דְּבָרָיו מְבֹאָר הֵיטֵב בְּיָד אֶפְרַיִם עַיֵּן שָׁם:

בְּאוּר הַלָּכָה

וְהוּא רוֹצֶה עַתָּה לִלְבֹּשׁ תְּנֵי שְׁלֹא לְבַשֵּׁל מִצְוַת תְּפִלִּין מֵעָלָיו, פָּשׁוּט דְּיָכוֹל לִלְבְּשָׁם תַּכְרִךְ וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, אַךְ לְעִנְיַן לִקְרוֹת בָּהֶם קְרִיאַת שְׁמַע נִרְאֶה דְּיֵשׁ לוֹ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ הַשְּׁנִיָּה:

* **וְיֵשׁ לוֹ שׁוּם אֹנֶס. הַמְחַבֵּר אֵיירֵי לְעִנְיַן שֶׁיְּהֵא מַתָּר לְהָנִיחַ תְּפִלָּה אַחַת לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ אִם הַזִּיד וְלֹא הִנִּיחַ רַק אַחַת, יָצָא יְדֵי אוֹתָהּ שֶׁהִנִּיחַ** [בַּיִת יוֹסֵף (ד״ה ואפילו)]:

א * **בְּבָשָׂר הַתְּפוּחַ. וְצָרִיךְ לְהַזֵּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה קְצֵה הַתְּפִלִּין לְמַטָּה מִבָּשָׂר הַתְּפוּחַ,** כְּמוֹ בְּשֶׁל רֹאשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה קְצֵהוּ עַל הַמֵּצַח כְּדִלְקַמָּן, דְּהָא לְקַמָּן בְּמִשְׁנָתוֹ ל״ז עַמּוּד ב׳, גְּזֵרָה שָׁוָה גְּבִהּ שֶׁבְּיָד מִגְּבִהּ שֶׁבְּרֹאשׁ עַיֵּן שָׁם:

* **בְּרֹאשׁ הָעֶצֶם.** עַיֵּן בְּמֵגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וְעַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וּמִשְׁמַע לְכָאוֹרָה דְּבָשָׂר הַתָּפוּחַ נִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעֶצֶם בְּשָׁוֶה, וְהָרַמ״א אָסַר לְהָנִיחַ הַתְּפִלִּין כִּי אִם בַּחֲצִי בָּשָׂר הַתָּפוּחַ שֶׁלְּצַד הַקּוּבָּד״וֹ. וּבְאֶמֶת לְפִי זֶה מֵאד דְּהָאִיךְ סוֹבְרִים דְּאֵין מֶתַר לְהָנִיחַ כִּי אִם חֲצִי קִבֻּרַת, וַהֲלֹא בַּעֲרָכִין י״ט עַמּוּד ב׳ אֵיתָא בְּהַדְיָא דְּקִבֻּרַת בַּלָּה אֵיקְרֵי יָד וּלְעִנְיַן תְּפִלִּין אֵיירֵי שָׁם בְּגִמָּרָא, וְאֵין לוֹמַר דְּהַגָּהַת סַמ״ק (מצוה קנג) לֹא הָיָה לוֹ הַגִּירְסָא בְּגִמָּרָא קִבֻּרַת בַּלָּה דַּהֲלֹא כָּל הָרִאשׁוֹנִים הָעְתִּיקוּ לְשׁוֹן זֶה [עַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת שַׁבָּת צ״ב עַמּוּד א׳ (ד״ה במרפקו) וּבְסֵפֶר יְרֵאִים לְרַבֵּנוּ אֶלְיעֶזֶר מִמֶּץ (סי׳ שצט) וּבְסֵפֶר הַתְּרוּמָה (סי׳ ריג)], וְכֵן מוֹכֶה גַּם כֵּן בְּמִנְחוֹת ל״ז עַמּוּד א׳ דְּכָל הַקִּבֻּרַת כָּשֵׁר דְּקָאָמַר 'יָדָךְ' זֶה קִבֻּרַת 'כֵּיוָן עֵינֶיךָ' (שמות יג ט) זֶה קָדְקֹד, הֵיכָא אָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי מָקוֹם שֶׁמְּחוֹ שֶׁל תְּפִלִּין רוֹפֵס, וּמִדְּלָא מְבָאֵר גַּם כֵּן אֶת מָקוֹם הַמֻּיְחָד שֶׁבְּקִבֻּרַת שֶׁמַּע מִנֵּהּ דְּכָל הַקִּבֻּרַת כָּשֵׁר, וְכֵן הָרִי״ף (מנחות ט.) וְהָרַמְבַּ״ם (פ״ד ה״ב) וְהָרֹא״שׁ (הלכות קטנות תפילין ט.) וְהַטּוּר וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם (נ״ט ח״ח) לֹא הִזְכִּירוּ שׁוּם זָכָר שֶׁיְּחַלֵּק אֶת בָּשָׂר הַקִּבֻּרַת לְחֲצָאִין וְאֵיךְ יִתְפֹּס הָרַמ״א דַּעַת הַסְּמ״ק. וְאֵין לוֹמַר דְּרַק לְהַחְמִיר חֵשׁ לְדַעְתּוֹ, דַּהֲלֹא לְקַמָּן בְּסָעִיף ז׳ מַשְׁמַע דְּאִם נִתְפַּשֵּׁט הַפְּכָּה בְּכָל הַשֶּׁטַח שֶׁמֵּחֲצִי עֶצֶם וּלְמַטָּה פָּסוּל תּוֹ מִתְּפִלִּין [וְעַיֵּן בְּמִרְדְּכִי (יג:) דַּעַת הָרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל, וְנוֹכַל לוֹמַר דְּהָרַמ״א כְּוָתֵן לְאַפּוֹקֵי מִדַּעְתּוֹ, אַךְ דֵּינָא דְּהַשְׁלָחָן עָרוּךְ לְקַמָּן בְּסָעִיף ז׳ קָשֶׁה]. וַעֲזַרְנִי ה׳ שֶׁמָּצָאתִי בְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה (שם) אַחַר דְּשָׁקַל וְטָרֵי שָׁם וּמַסְכִּים לְדַעַת רַבֵּנוּ חֲם דְּמָקוֹם הַתְּפִלִּין הוּא בָּעֶצֶם הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא בֵּין הַקּוּבָּד״וֹ וּבֵית הַשָּׁחִי כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הִלְכָךְ בָּעֶצֶם הָעֶלְיוֹן יְנִיחַ תְּפִלִּין הוּא הַנִּקְרָא זְרוֹעַ וְהוּא יָד דְּאוֹרַיְיתָא, וְסָמוּךְ לְפֶרֶק שֶׁל הָאַצִּיל קָצָת [אַצִּיל הוּא קוּבָּד״וֹ] יַנִּיחַ כִּי שָׁם הִיא קִבֻּרַת, כָּשֵׁר הַמְכֻנָּס קְרוּי קִבֻּרַת כְּמוֹ קֵיבוּרָא דַּאֲהֵינִי קִיבוּרָא דְּאִילֵי, וְשָׁם הוּא כְּנֶגֶד הַלֵּב דִּכְתִיב (דברים יא יח) 'וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם' וְרַב חִיָּא מַנַּח לְהוּ כְּנֶגֶד לִיבָּא, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. הִנֵּה רוֹאֶה לְעַיִן דַּעַת סֵפֶר הַתְּרוּמָה דְּהִתְפַּשְּׁטוּת בָּשָׂר הַקִּבֻּרַת הוּא רַק סָמוּךְ לְקוּבָּד״וֹ, וְלֹא מָצִינוּ לְמִי מֵהָרִאשׁוֹנִים שֶׁיַּחֲלֹק עָלָיו בְּדָבָר זֶה הַתָּלוּי בְּסִבָּרָא לְבַד וּבְגִלּוּי מִלְּתָא. וּלְפִי זֶה פָּשׁוּט הוּא דְּסוֹבֵר הָרַמ״א וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לְקַמָּן בְּסָעִיף ז׳ דְּהַקִּבֻּרַת לֹא נִתְפַּשֵּׁט כִּי אִם עַל מָקוֹם שֶׁמֵּחֲצִי עֶצֶם וּלְמַטָּה, וְכֵן מַשְׁמַע בְּבֵ״ח (ד״ה ואשר יד) דְּלֹא זְרוֹעַ הָעֶלְיוֹנָה הוּא מִן הַקִּבֻּרַת וּלְמַעְלָה, אַךְ לִישָׁנָא דְּהַמֵּגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) קָשֶׁה לְפִי זֶה, וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף שֶׁנִּרְאֶה קָצָת שֵׁיֵּשׁ גַּם שָׁם בָּשָׂר תָּפוּחַ אַף עַל פִּי כֵן עִקַּר שֵׁם קִבֻּרַת אֵינוֹ כִּי אִם עַל מָקוֹם שֶׁמֵּחֲצִי עֶצֶם וּלְמַטָּה. וּבְבֵאוּר הַגְּרַ״א חוֹלֵק עַל פְּסַק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְהָרַמ״א וְסוֹבֵר דְּאַף מֵחֲצִי עֶצֶם וּלְמַעְלָה כָּשֵׁר כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן מִבָּשָׂר הַקִּבֻּרַת, וּבִפְשִׁיטוּת נוֹכַל לוֹמַר דְּהוּא סוֹבֵר גַּם כֵּן כְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה הַנַּ״ל דְּהָעִקַּר מְקוֹם הַקִּבֻּרַת הוּא לְצַד הַקּוּבָּד״וֹ אַךְ דְּדַעְתּוֹ דְּהַקִּבֻּרַת נִמְשָׁךְ יוֹתֵר מֵחֲצִי הָעֶצֶם:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (ט) הָרֹא״שׁ (הלכות קטנות תפילין סי׳ טו) הוֹבָא בְּמֵגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ב) יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב (סק״א): (ג) אַרְצוֹת הַחַיִּים (ארץ יהודה סק״א): (ד) מֵגֵן אַבְרָהָם (שם): **ב** (ס) אַרְצוֹת הַחַיִּים (המאיר לארץ סק״ח): (ו) פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״א):

א (ט) גְּמָרָא (מנחות לו.): (ב) בַּיִת יוֹסֵף (ד״ה כתוב בסמ״ק) וּמֵגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּפְרִי מְגַדִּים (א״א סק״ב) וְהַגְּרַ״א: (ג) מֵגֵן אַבְרָהָם (שם): (ד) וְכֵן הַסְּכִים הָאַרְצוֹת הַחַיִּים (המאיר לארץ סק״ד) עַיֵּן שָׁם:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וכ״כ בשו״ע הרב (ס״ג) וטעמו משום שאין בהנחתו שהות כל כך. **ב]** ולדעת הרב בסידורו מברך רק 'על מצות' וכדעת השו״ע. **ג]** ובשו״ע הרב (ס״ב, וכן בסידורו) פסק כהרמ״א.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah